

Wassilissa de schone

Een – De goede moeder gaat dood

Eens leefde er in een zeker land een koopman. Twaalf jaar lang was hij getrouwd, maar hij had slechts één dochter, Wassilissa de schone. Toen haar moeder stierf, was het meisje acht jaar oud. Op haar sterfbed riep de koopmansvrouw haar dochtertje bij zich; zij haalde van onder haar deken een popje te voorschijn, en gaf dit aan het kind met de woorden: 'Luister, Wassilissoesjka! Denk aan mijn laatste woorden en houd je daaraan! Ik sterf nu en laat je met mijn moederlijke zegen dit popje na: houd het altijd bij je en laat het aan niemand zien. Maar wanneer je het een of andere verdriet overkomt, moet je het te eten geven en om raad vragen. Het popje zal dan eten en je zeggen waarmee je het ongeluk kunt verhelpen.'

Daarna kuste de moeder haar dochtertje en stierf. Na de dood van zijn vrouw rouwde de koopman zoals het behoorde, maar toen begon hij er over te denken om opnieuw te trouwen. Hij was een goed mens, er was geen gebrek aan bruiden, maar wat karakter aanging, beviel een zekere weduwe hem het beste. Zij was al niet zo jong meer en had twee eigen dochters, bijna van de leeftijd van Wassilissa - ze zou dus een goede huisvrouw en moeder zijn. De koopman trouwde met de weduwe; maar hij had zich vergist en vond in haar geen goede moeder voor zijn Wassilissa. Deze was het mooiste meisje van het hele dorp. De stiefmoeder en stiefzusters benijdden haar om haar schoonheid en kwelden haar met alle soorten werk die ze bedenken konden, in de hoop dat ze van het zwoegen mager zou worden en dat de zon en de wind haar bruin zouden branden. Ze had geen leven meer.

Wassilissa verdroeg dit alles zonder klagen en werd iedere dag mooier en gevulder, terwijl haar stiefmoeder en stiefzusters van ergernis steeds magerder en lelijker werden, ofschoon ze altijd als dames hun handen in de schoot lieten rusten. Hoe ging dat in zijn werk? Het was haar popje dat Wassilissa hielp. Hoe zou het meisje anders met al haar werk zijn klaargekomen? Maar het kwam dan ook wel voor dat Wassilissa zelf niets at en de lekkerste stukjes voor het popje bewaarde. En 's avonds als allen naar bed waren, sloot ze zich op in het kleine kamertje waar ze sliep, gaf het popje te eten en zei: 'Eet maar, popje, en luister naar mijn verdriet! Ik leef in het huis van mijn vadertje en beleef nooit

iets prettigs. Mijn boze stiefmoeder gunt me het licht in de ogen niet. Leer jij me hoe ik moet zijn, hoe ik moet leven en wat ik moet doen.'

Het popje at, gaf haar daarna raad en troostte Wassilissa in haar verdriet; en 's morgens deed het al het werk voor haar. Wassilissa kon in de koelte uitrusten of bloemen plukken, en intussen werd het onkruid uit de groentebedden getrokken, de kool begoten, het water aangedragen, de kachel gestookt. Ook wees het popje aan Wassilissa welk kruid ze tegen zonnebrand moest gebruiken. Ze had een goed leven met het popje.

Enige jaren gingen voorbij; Wassilissa groeide op en werd een huwbaar meisje waar alle jongemannen uit de stad moeite voor deden. Maar naar de dochters van de stiefmoeder keek niemand om. De stiefmoeder ergerde zich nog meer dan eerst en had voor alle vrijers de boodschap: 'Ik geef de jongste niet ten huwelijk vóór de oudere meisjes.' En als ze dan de vrijers had afgewezen, koelde ze met slagen haar woede op Wassilissa.

Eens moest de koopman voor lange tijd op reis gaan voor zaken. De stiefmoeder verhuisde toen naar een ander huis dat omgeven was door een somber bos. Op een open plek in dat bos stond een huisje en in dat huisje woonde de Baba Jaga. Ze liet niemand bij zich toe en at mensen op of het kuikens waren. Toen de koopmansvrouw deze nieuwe woning had betrokken, stuurde ze de gehate Wassilissa telkens voor het een of ander dat bos in, maar het meisje kwam steeds terug. Het popje wees de weg en belette dat ze naar de Baba Jaga liep. Het werd herfst. De stiefmoeder droeg aan alle drie de meisjes een werk op voor de avond: de een moest kant klossen, de tweede kousen breien, maar Wassilissa moest spinnen. En ieder had een bepaalde taak gekregen die ze moest afmaken. Daarna doofde de stiefmoeder in het hele huis alle vuren en liet alleen daar waar de meisjes werkten, een kaars branden; zelf ging ze naar bed. De meisjes werkten door. Toen werd de pit van de kaars te lang. Een van de dochters van de stiefmoeder nam een schaar om de pit bij te knippen, maar in plaats daarvan doofde ze deze als bij vergissing, maar in werkelijkheid op bevel van haar moeder.

‘Wat moeten we nu doen?’ zeiden de meisjes. ‘Er is nergens in huis vuur en we hebben onze taken nog niet af. Er moet maar iemand naar de Baba Jaga gaan om vuur te halen.’
‘Ik zie genoeg door de spelden,’ zei de een die kant kloste.
‘Ik ga niet.’
‘En ik ga ook niet,’ zei degeen die kousen breide.
‘Ik heb genoeg licht van de breipennen.’
‘Jij moet vuur gaan halen,’ schreeuwden ze allebei.
‘Ga gauw naar de Baba Jaga!’
En ze duwden Wassilissa de kamer uit.

Twee – De zoektocht

Wassilissa ging naar haar kamertje, zette al het klaargemaakte avondeten voor het popje neer en zei: ‘Eet maar, popje, en luister naar mijn verdriet: ze sturen me naar de Baba Jaga om vuur te halen. En de Baba Jaga zal me opeten.’
Het popje at en haar oogjes schitterden als twee kaarsvlammetjes.
‘Niet bang zijn, Wassilissoesjka!’ zei ze.
‘Ga waar ze je heen zenden, maar houd mij vooral altijd bij je. Als ik er bij ben, zal je bij de Baba Jaga niets overkomen.’
Wassilissa maakte zich gereed, stopte het popje in haar zak, sloeg een kruis en ging het sombere bos in. Onder het lopen bibberde ze van angst.

Plotseling doemde naast haar een ruiter op: wit was zijn gezicht, wit zijn kleding en hij zat op een wit paard - en het begon licht te worden. Zij liep verder - daar kwam een tweede ruiter aangelopperen. Zijn gezicht was rood, zijn kleding was rood en hij zat op een rood paard - en de zon ging op.

Wassilissa liep de hele dag door, en pas tegen de avond kwam ze op de open plek waar het huisje van de Baba Jaga stond; de palissade rondom het huisje bestond uit mensenbeenderen, op de punten ervan waren doodshoofden met ogen gestoken, de posten van de poort waren mensenbeenderen, de deurkrukken waren handen en het slot was een mond met scherpe tanden. Wassilissa viel bijna flauw van schrik en bleef als aan de grond genageld staan. Plotseling kwam er weer een ruiter aanrijden; zijn gezicht was zwart, hij was geheel in het zwart gekleed en zat op een zwart paard. Hij galoppeerde tot voor de poort van de Baba Jaga en verdween alsof de grond hem had opgeslokt - en het werd nacht. Maar de duisternis duurde niet lang: de ogen van alle doodshoofden op de palissade begonnen te gloeien, en het werd op de open plek even licht als midden op de dag. Wassilissa beefde van angst, maar omdat ze niet wist waar ze heen moest vluchten, bleef ze waar ze was.

Kort daarop begon er in het bos een schrikbarend lawaai, de bomen kraakten, de dorre bladeren ritselden en uit het bos kwam de Baba Jaga aanrijden op een vijzel; ze spoorde hem aan met de stamper, en veegde haar spoor weg met de heksenbezem. Ze reed tot voor de poort, hield daar stil, snuffelde in het rond en schreeuwde: ‘Foei! Foei! Ik ruik een christen-mens! Wie is hier?’

Wassilissa ging vol angst op de oude vrouw af, boog diep voor haar en zei: ‘Dat ben ik, grootmoedertje. De dochters van mijn stiefmoeder hebben me naar u toegestuurd om vuur te halen.’
‘Goed,’ zei de Baba Jaga, ‘ik ken hen, maar jij moet voorlopig bij mij wonen en werken, dan zal ik je vuur geven. En als je dat niet doet, eet ik je op.’

Toen wendde ze zich tot de poort en riep uit: ‘Hé, mijn stevige sloten, ontsluit je vanzelf! Hé, mijn brede poort, doe je open!’
De poort ging open en de Baba Jaga reed fluitend het erf op. Achter haar aan kwam Wassilissa, en toen ging alles weer vanzelf dicht. In de kamer gekomen, ging de Baba Jaga liggen en zei tegen Wassilissa: ‘Zet hier voor me neer wat er in de kachel staat, want ik wil eten.’

Drie – Het grote werk begint

Wassilissa stak aan een der doodshoofden die op de schutting stonden, een spaander aan en bracht het eten uit de bewaarplaats in de kachel. Ze zette het voor de Baba Jaga neer en het was genoeg voor tien man. De oude at en dronk alles op. Voor Wassilissa bleef alleen wat koolsoep, een korst brood en wat varkensvlees over. Daarna ging de Baba Jaga naar bed, na eerst gezegd te hebben: ‘Let goed op: als ik morgen wegga, moet je het erf schoonmaken, het huisje vegen, het eten koken en de was doen. Ga daarna naar de bergplaats, neem een kwart van een schepel tarwe en haal daar alle zwarte onkruidzaadjes uit. En zorg ervoor dat alles gedaan is - anders eet ik je op.’

Na dit bevel begon de Baba Jaga te snurken. Maar Wassilissa zette de restjes van de maaltijd aan het popje voor, brak in tranen uit en zei: ‘Eet maar, popje, en luister naar mijn verdriet: de Baba Jaga heeft me zwaar werk opgedragen en dreigt me te zullen opeten als ik niet alles klaar krijg. Help me!’
De pop antwoordde: ‘Wees niet bang, Wassilissa de schone: Eet nu je avondeten bid je avondgebed en ga slapen. De morgen is wijzer dan de avond.’

Heel vroeg werd Wassilissa wakker, maar de Baba Jaga was al op. Het meisje keek door het raampje en zag dat de ogen in de schedels uitdoofden - daar

kwam de witte ruiter aan en het werd licht. De Baba Jaga ging naar buiten, floot - en voor haar verschenen de vijzel met de stamper en de bezem. In een oogwenk reed de rode ruiter voorbij - en de zon ging op. De Baba Jaga ging in de vijzel zitten, spoorde hem aan met de stamper en reed het erf af terwijl ze met de bezem haar sporen wegveegde.

Wassilissa bleef alleen achter; ze keek eens goed rond in het huis van de Baba Jaga, verwonderde zich over de overvloed die ze daar aantrof en stond te peinzen: met welk werk zou ze het eerst beginnen? Maar kijk: al het werk was al gedaan. Het popje was juist bezig de laatste zwarte korreltjes uit de tarwe te halen.

‘Ach, je bent mijn redding!’ riep Wassilissa tegen het popje. ‘Je hebt me voor een ramp behoed.’
‘Je hoeft alleen nog maar het eten klaar te maken,’ antwoordde het popje en kroop in Wassilissa’s zak. ‘Kook met Gods hulp en ga dan uitrusten.’

Tegen de avond dekte Wassilissa de tafel en wachtte op de Baba Jaga. Het begon te schemeren, vliegensvlug reed de zwarte ruiter langs de poort - en het werd geheel donker. Alleen de ogen in de doodshoofden gloeiden: De bomen kraakten, de bladeren ritselden en de Baba Jaga kwam er aan. Wassilissa ging haar tegemoet.

‘Is alles gedaan?’ vroeg de Baba Jaga.
‘Kijkt u zelf maar, grootmoedertje,’ zei Wassilissa. De Baba Jaga ging alles zorgvuldig na, het ergerde haar dat ze zich over niets kon ergeren, maar ze zei: ‘Goed dan!’

Toen riep ze: ‘Mijn trouwe dienaren, mijn goede vrienden, maalt mijn tarwe.’
Er verschenen drie paar handen, ze grepen de tarwe en droegen die weg. De Baba Jaga ging naar bed en gaf opnieuw een bevel aan Wassilissa: ‘Doe morgen hetzelfde als vandaag, maar daarna haal je het maanzaad uit de bergplaats en maak je ieder korreltje schoon zodat er niets aan blijft hangen van de aarde, die iemand om me een poets te bakken daar doorheen heeft gemengd.’

Na deze woorden draaide de oude vrouw zich naar de muur en begon te snurken. Maar Wassilissa ging haar popje eten geven. Het at en zei als de dag tevoren: ‘Bid tot God en ga slapen: de morgen is wijzer dan de avond. Alles zal gedaan worden, Wassilissoesjka.’

Vier – Het grote werk voltooid

’s Morgens reed de Baba Jaga weer op de vijzel het erf af, en Wassilissa en het popje deden in een ommezien al het werk. De oude kwam terug, be-

keek alles en riep: ‘Mijn trouwe dienaren, mijn dierbare vrienden, perst de de olie uit het maanzaad.’

De drie paar handen verschenen, grepen het maanzaad en droegen het weg. De Baba Jaga ging zitten eten, en Wassilissa stond er zwijsend naast.

‘Waarom spreek je niet met mij?’ zei de Baba Jaga. ‘Je staat daar of je stom bent.’

‘Ik durfde niet,’ antwoordde Wassilissa. ‘Maar als u het goed vindt, zou ik u het een en ander willen vragen.’

‘Ga je gang. Maar niet ieder antwoord heeft een goed gevolg, en wie veel wil weten, wordt vroeg oud.’

‘Ik zou u alleen iets willen vragen over wat ik gezien heb, grootmoedertje. Toen ik hierheen liep, haalde een ruiter op een wit paard me in - hij was wit en zijn kleding was wit. Wie was dat?’

‘Dat is mijn lichtende dag,’ antwoordde de Baba Jaga.

‘Daarna haalde me een tweede ruiter in: hij was rood en helemaal in het rood gekleed. Wie was dat?’

‘Dat is mijn rode zon,’ antwoordde de Baba Jaga.

‘En wat betekent de derde ruiter, die me vlak voor de poort inhaalde, grootmoedertje?’

‘Dat is mijn duistere nacht - het zijn alle drie trouwe dienaren van mij.’

Vijf – Het geheim

Wassilissa dacht aan de drie paar handen en zweeg. ‘Waarom ga je niet door met vragen?’ zei de Baba Jaga.

‘Dit is al genoeg voor mij. U hebt zelf gezegd, grootmoedertje, dat je vroeg oud wordt als je te veel te weten komt.’

‘Het is goed,’ zei de Baba Jaga, ‘dat je alleen vraagt naar wat je buiten het erf hebt gezien en niet naar wat je erbinnen zag. Ik houd er niet van als bij mij het vuil het huis wordt uitgedragen en al te nieuwsgierige mensen eet ik op. Maar nu ga ik je een vraag stellen: hoe kun je klaarkomen met het werk dat ik je opdraag?’

‘Ik word geholpen door de zegen van mijn moeder,’ antwoordde Wassilissa.

‘O, zit dat zo? Maak dan dat je wegkomt, gezegende dochter! Ik ben niet gediend van gezegende mensen!’

Ze trok Wassilissa uit de kamer en duwde haar de poort uit. In het voorbijgaan pakte ze een doodshoofd met gloeiende ogen van de schutting, zette het op een stok en gaf het aan het meisje met de woorden: ‘Daar heb je het vuur voor de dochters

van je stiefmoeder. Neem het mee, want daarvoor hebben ze je immers hierheen gestuurd.'

Wassilissa snelde naar huis bij het licht van het doodshoofd dat pas tegen de ochtendschemering uitdoofde, en eindelijk, tegen de avond van de tweede dag, bereikte zij haar huis. Toen ze bij de poort van het erf kwam, wilde ze het doodshoofd weggooien, want ze dacht bij zichzelf: 'Ze zullen thuis wel geen vuur meer nodig hebben.'

Maar plotseling klonk er uit de schedel een holle stem: 'Gooi me niet weg, breng me bij je stiefmoeder.'

Wassilissa keek naar het huis en daar ze achter geen enkel raampje licht zag, besloot ze het doodshoofd mee te nemen. Voor het eerst werd ze vriendelijk ontvangen, en ze kreeg te horen dat er van het ogenblik af dat ze was weggegaan geen vuur in huis was geweest. Het was niet mogelijk gebleken vuur te slaan uit de steen, en als ze het bij de burenhadden gehaald, was het vuur uitgegaan zodra ze er mee in de kamer kwamen.

Zes – De vernietiging

'Als jouw vuur het maar houdt,' zei de stiefmoeder. Maar toen het doodshoofd de kamer was binnengebracht, bleven de vurig gloeiende ogen voortdurend en onafgewend staren naar de stiefmoeder en haar dochters. Dezen trachtten zich te verbergen, maar waarheen ze zich ook keerden of wendden, overal volgden de ogen hen; en eer het morgen werd, waren ze verbrand en verkoold. Alleen Wassilissa bleef gespaard.

's Morgens begroef Wassilissa de schedel in de grond, deed het huis op slot en ging naar de stad, waar ze om een onderkomen vroeg bij een alleenwonend oud vrouwtje; daar bleef ze leven in afwachting van haar vader.

Zeven – Er is werk te doen

Maar op zekere dag zei ze tegen het vrouwtje: 'Ik verveel me als ik zo zonder werk zit, grootmoedertje. Ga voor mij vlas van de beste soort kopen, dan kan ik tenminste spinnen.' Het oudje kocht vlas en Wassilissa ging aan het werk. Het spinnen ging haar vlot van de hand en de draad kwam zo regelmatig en fijn te voorschijn als een haar. Toen ze een voldoende hoeveelheid had gesponnen, wilde ze gaan weven, maar er was geen weverskam te vinden die bij het garen van Wassilissa paste; en niemand wilde op zich nemen er een te maken. Wassilissa vroeg het toen aan haar popje, en dit zei: 'Breng me de een of andere oude weverskam,

een oud spoeltje en wat paardehaar, dan zal ik het voor je in orde maken.'

Wassilissa verschaftte al het nodige en ging slapen, maar het popje bouwde in de nacht een prachtige weefstoel. Tegen het eind van de winter was ook het linnen geweven, en het was zo fijn geworden, dat het door het oog van een naald kon worden getrokken.

'Verkoop dit linnen, grootmoedertje, en houd het geld voor jezelf.'

De oude vrouw bekeek de koopwaar en sloeg haar handen ineen: 'Nee, kindje, zulk fijn linnen draagt niemand, behalve de tsaar; ik zal het naar het paleis brengen.'

De oude vrouw begaf zich naar het paleis en bleef daar aldoor heen en weer lopen voor de ramen. De tsaar zag haar en vroeg: 'Wat wil je, oudje?'

'Uwe majesteit,' antwoordde de oude vrouw, 'ik heb een heel zeldzame koopwaar meegebracht en ik wil die aan niemand anders dan alleen aan u laten zien.'

De tsaar beval de oude bij zich toe te laten, en stond versteld toen hij het linnen zag.

'Wat wil je ervoor hebben?' vroeg hij.

'Het is niet te betalen, vadertje tsaar. Ik heb het als geschenk voor u meegebracht.'

De tsaar bedankte de oude vrouw en liet haar rijk belonen eer ze heenging.

Nu wilde men van dit linnen voor de tsaar hemden naaien; ze werden geknipt, maar nergens was een naaister te vinden die ze kon maken. Er werd lang naar gezocht en tenslotte liet de tsaar de oude vrouw roepen en zei: 'Daar je zulk linnen hebt kunnen spinnen en weven, moet je er nu ook de hemden van kunnen naaien.'

'Niet ik, majesteit, heb dat linnen gesponnen en geweven,' zei het oudje. 'Het is het werk van mijn pleegdochter.'

'Laat zij het dan ook naaien.'

De oude vrouw ging naar huis en vertelde alles aan Wassilissa.

'Ik wist,' zei deze, 'dat dit werk mijn handen niet zou ontgaan.'

Acht – Dit is wat zij vermag

Ze sloot zich op in haar kamer, ging aan de slag en naaide zonder haar handen rust te gunnen. Spoedig was een dozijn hemden gereed. De oude vrouw bracht de hemden naar de tsaar. Maar Wassilissa waste zich, kamde zich, kleepte zich en ging voor het raam zitten. Daar zat ze te wachten op de dingen die komen gingen.

Opeens zag ze dat een dienaar van de tsaar het erf van de oude vrouw betrad. Hij kwam de kamer binnen en zei: 'Zijne majesteit de tsaar wil het kunstvaardige meisje zien dat zijn hemden voor hem heeft gemaakt, en haar in eigen persoon belonen.'

Negen – Zichtbaar!

Wassilissa ging op weg en verscheen voor de ogen van de tsaar. Toen deze Wassilissa de schone zag, werd hij terstond waanzinnig verliefd op haar. 'Nee, mijn schoonheid,' zei hij, 'ik laat je niet weer gaan. Je wordt mijn vrouw.'

Tien – De bruiloft

Toen nam de tsaar Wassilissa's blanke handen in de zijne, liet haar naast zich zitten en de bruiloft werd terstond gevierd.

Kort daarop keerde de vader van Wassilissa terug; hij verheugde zich over haar lot en bleef bij zijn dochter wonen. Wassilissa nam ook de oude vrouw in haar huis op; maar tot aan het eind van haar leven bleef ze het popje in haar zak dragen.

Uit:

Alexander N. Afanasjew

Sprookjes uit het oude Rusland

Prisma-boeken, Utrecht/Antwerpen, 1964

Ijzeren Hans

ER WAS EENS EEN KONING en bij zijn slot lag een groot woud, waarin allerlei wild rondliep. Op een keer stuurde de koning er een jager op uit om een ree te schieten, maar hij kwam niet terug.

“Misschien is hem een ongeluk overkomen,” zei de koning en stuurde de volgende dag twee andere jagers erop uit die hem moesten zoeken, maar ook die bleven weg.

Toen liet de koning de derde dag al zijn jagers bij zich komen en sprak:

“Trek door het hele woud en kom niet terug voor jullie hen alle drie hebt gevonden,” maar ook van deze jagers kwam er geen een weerom en van de meute die zij hadden meegenomen werd geen enkele hond meer gezien. Vanaf die tijd waagde niemand zich meer in het woud. Het lag daar stil en verlaten en men zag er alleen nu en dan een adelaar of een havik overheen vliegen. Dat duurde vele jaren; toen meldde zich een vreemde jager bij de koning, die op zoek was naar een betrekking en hij bood aan, het gevaarlijke woud in te gaan. Maar de koning wilde zijn toestemming niet geven en sprak:

“Het is daar niet pluis. Ik ben bang dat het jou niet beter zal vergaan dan de anderen en dan kom je er niet meer uit.”

De jager antwoordde:

“Heer, ik wil het op eigen verantwoording ondernemen - vrees ken ik niet.”

De jager ging dus met zijn hond naar het woud. Het duurde niet lang of de hond kwam een dier op het spoor en wilde er achteraan gaan maar nauwelijks had hij een paar passen gelopen of hij stond voor een diepe poel en kon niet verder. Een naakte arm kwam uit het water, pakte hem en trok hem naar beneden. Toen de jager dat zag, ging hij terug en haalde drie mannen die met emmers het water uit de vijver moesten scheppen. Toen zij de bodem konden zien, lag daar een wildeman die een lichaam had zo bruin als verroest ijzer en haar dat over zijn gezicht tot op zijn knieën viel. Zij bonden hem met touwen vast en brachten hem naar het slot. Daar was iedereen zeer verbaasd over de wildeman, maar de koning liet hem in een ijzeren kooi op het slotplein zetten en hij verbood op straffe des doods de deur van de kooi te openen en de koningin zelf kreeg de sleutel in bewaring. Van nu af aan kon iedereen weer veilig het woud ingaan.

Een - Het hoofdkussen en de sleutel

De koning had een zoontje van acht jaar dat eens op het slotplein speelde en onder het spelen viel zijn gouden bal in de kooi. De jongen liep erheen en zei:

“Geef mij mijn bal eens aan.”

“Niet eerder,” antwoordde de man, “dan dat je de deur voor mij hebt opengemaakt.”

“Nee,” zei de knaap, “dat doe ik niet, dat heeft mijn vader verboden,” en hij liep weg. De volgende dag kwam hij terug en eiste zijn bal op maar de wildeman zei:

“Maak mijn deur open,” maar de jongen wilde niet. De derde dag was de koning op jacht en toen kwam de jongen weer en zei:

“Al zou ik het willen, ik kan de deur niet openmaken want ik heb de sleutel niet.”

Toen zei de wildeman:

“Die ligt onder het hoofdkussen van je moeder. Daar kun je hem halen.”

De jongen die graag zijn bal wilde terughebben, overwon zijn aarzeling en haalde de sleutel. De deur ging moeizaam open en de jongen klemde zijn vinger. Toen de deur open was, kwam de wildeman eruit, gaf hem zijn gouden bal terug en holde weg. De jongen was bang geworden, hij schreeuwde en riep hem na:

“Ach wildeman, ga niet weg, anders krijg ik slaag.”

De wildeman keerde om, tilde hem op, zette hem op zijn schouders en liep snel het bos in. Toen de koning thuiskwam zag hij de lege kooi en vroeg aan de koningin hoe dat gekomen was. Zij wist er niets van en zocht de sleutel, maar die was weg. Zij riep de jongen maar niemand antwoordde. De koning zond zijn mensen het veld in om hem te zoeken maar zij vonden hem niet. Toen kon hij wel raden wat er was gebeurd en er heerste diepe rouw aan het koninklijk hof.

Twee - De wildeman is de leraar

Toen de wildeman weer in het duistere woud was aangekomen nam hij de jongen van zijn schouders en sprak tot hem:

“Je vader en je moeder zie je nooit meer terug, maar ik zal je bij mij houden, want je hebt mij bevrijd en ik heb medelijden met je. Als je alles doet wat ik zeg, zul je het goed bij mij hebben. Goud en

schatten heb ik genoeg, meer dan wie ook in de wereld.”

Hij maakte een bed van mos voor de jongen waarop hij insliep en de volgende morgen bracht de man hem naar een bron en zei:

“Zie je, deze gouden bron is zo helder als kristal - jij moet erbij gaan zitten en opletten dat er niets invalt, anders wordt hij ontwijfd. Iedere avond kom ik kijken of je mijn gebod hebt opgevolgd.”

De jongen ging aan de rand van de bron zitten en zag dat zich daarin dan weer een gouden vis, dan weer een gouden slang liet zien en hij zorgde ervoor dat er niets in het water viel. Toen hij daar zo zat begon zijn vinger hem zo'n pijn te doen dat hij hem onwillekeurig in het water stak. Hij trok hem er snel weer uit, maar toen zag hij dat de vinger al helemaal verguld was en hoeveel moeite hij ook deed het goud er weer af te vegen, het was allemaal vergeefs.

's Avonds kwam IJzeren Hans terug, keek de jongen aan en vroeg:

“Wat is er met de bron gebeurd?”

“Niets, niets,” antwoordde hij en hield zijn vinger op zijn rug opdat hij hem niet zou zien.

Maar de man zei:

“Je hebt je vinger in het water gedoopt - deze keer zal ik het je vergeven, maar pas op dat je er niet nogmaals iets in laat vallen.”

Heel vroeg in de morgen zat de jongen al bij de bron om die te bewaken. Zijn vinger deed hem weer pijn en hij streek ermee over zijn hoofd; toen viel er per ongeluk een haar in de bron. Hij nam hem er snel uit maar hij was al helemaal verguld. IJzeren Hans kwam en hij wist al wat er gebeurd was.

“Je hebt een haar in de bron laten vallen,” zei hij, “ik zal het nog één keer door de vingers zien, maar als het voor de derde maal gebeurt dan is de bron ontwijfd en dan kun je niet langer bij mij blijven.”

De derde dag zat de jongen bij de bron en hoeveel pijn hij ook aan zijn vinger had, hij bewoog hem niet. Maar de tijd begon hem lang te vallen en hij bekeek zijn gezicht in de waterspiegel. Toen hij zich daarbij steeds verder voorover boog om zichzelf in de ogen te kunnen zien, gleden zijn lange haren van zijn schouders af in het water. Hij richtte zich snel op maar al zijn haar was al verguld en het glansde als de zon. Jullie kunnen je wel indenken hoe die arme jongen schrok. Hij nam zijn zakdoek en bond die om zijn hoofd dat de man het niet zou zien. Maar toen hij kwam wist hij alles al en hij zei:

“Maak die doek los.”

En daar kwam het gouden haar te voorschijn en hoe de jongen zich ook verontschuldigde, het hielp niets.

Drie - De weg vol as, afdaling en verdriet

“Je hebt de proef niet doorstaan en je kunt niet langer hier blijven. Ga de wereld in, dan zul je ervaren wat het is om arm te zijn. Maar omdat je geen kwaad hart hebt en ik het goed met je meen, zal ik je één ding toestaan - als je in nood bent, ga dan naar het bos en roep IJzeren Hans!, dan kom ik je te hulp. Mijn macht is groot, groter dan je denkt en goud en zilver heb ik in overvloed.”

Toen verliet de koningszoon het woud en liep steeds verder over gebaande en ongebaande wegen tot hij ten slotte in een grote stad kwam. Daar zocht hij werk maar hij kon niets vinden en hij had ook niets geleerd waarmee hij de kost kon verdienen. Ten langen leste ging hij naar het slot en vroeg of hij daar mocht blijven. De hovelingen wisten niet waarvoor zij hem moesten gebruiken, maar zij mochten hem wel en lieten hem blijven. Ten slotte nam de kok hem in dienst en zei dat hij hout en water kon aandragen en de as aanvegen.

Vier - De honger naar de koning in een tijd zonder vader

Eens, toen er niemand anders bij de hand was, beval de kok hem de spijsen naar de koninklijke dis te brengen; omdat hij echter zijn gouden haar niet wilde laten zien, hield hij zijn hoedje op. Zo iets had de koning nog nooit meegemaakt en hij sprak:

“Als je bij de koninklijke tafel komt, moet je je hoed afzetten.”

“Ach Heer,” antwoordde hij, “dat kan niet want ik heb schurft op mijn hoofd.”

Toen liet de koning de kok roepen, berispte hem en vroeg, hoe hij zo'n jongen in dienst had kunnen nemen; hij moest hem dadelijk weggagen. Maar de kok had medelijden met hem en verruilde hem voor de tuinjongen.

Vijf - De ontmoeting met de goddelijke vrouw in de tuin

Nu moest de jongen in de tuin planten en gieten, spitten en graven en hij was blootgesteld aan weer en wind. Op een zomerdag toen hij alleen in de tuin werkte, was het zó warm dat hij zijn hoedje afnam zodat de wind hem wat verkoeling zou brengen. Toen de zon op zijn haar scheen, glinsterde en flonkerde het zó, dat de stralen in de slaapkamer van de koningsdochter vielen en zij sprong op om te zien wat dat was.

Toen zag zij de jongen en riep hem toe:

“Jongen, breng mij eens een bos bloemen.”

Hij zette vliegensvlug zijn hoedje weer op, plukte wilde veldbloemen en bond ze bij elkaar. Toen

hij daarmee de trap opging kwam hij de tuinman tegen die zei:

“Hoe kun je nu aan de koningsdochter een boeket van zulke simpele bloemen brengen? Ga gauw andere halen en zoek de beste en de zeldzaamste uit.”

“Ach nee,” antwoordde de jongen, “de wilde rui-ken sterker en zullen haar beter bevallen.”

Toen hij in de kamer kwam sprak de konings-
dochter:

“Neem je hoedje af, het is niet behoorlijk om het in mijn tegenwoordigheid op te houden.”

Hij antwoordde weer:

“Dat mag ik niet want ik heb schurft op mijn hoofd.”

Zij greep echter naar het hoedje en trok het af. Daar vielen zijn gouden haren over zijn schouders en het was prachtig om te zien. Hij wilde weghol-
len maar zij hield hem aan zijn arm vast en gaf hem een handvol dukaten. Hij ging ermee weg maar hij gaf niet om het goud en bracht het aan de tuinman en zei:

“Ik geef het aan je kinderen, die kunnen ermee spelen.”

De volgende dag riep de koningsdochter hem weer toe, dat hij haar een bos veldbloemen moest brengen en toen hij daarmee binnenkwam, greep zij dadelijk naar zijn hoedje om het hem af te nemen, maar hij hield het met beide handen vast. Zij gaf hem weer een handvol dukaten maar hij wilde ze niet houden en gaf ze aan de tuinman voor zijn kinderen om mee te spelen. De derde dag ging het net zo. Zij kon hem zijn hoedje niet afnemen en hij wilde haar goud niet hebben.

Zes - De innerlijke krijgers komen tot leven

Niet lang daarna kwam er oorlog in het land. De koning bracht zijn volk bijeen maar hij wist niet of hij de vijand, die overmachtig was en een groot leger had, wel weerstand kon bieden.

Toen zei de tuinjongen:

“Ik ben volwassen en wil mee ten strijde trek-ken, geef mij maar een paard.”

De anderen lachten en zeiden:

“Als wij weg zijn, zoek je er maar een uit - wij zullen er een voor je in de stal achterlaten.”

Toen zij weg waren, ging hij naar de stal en haalde het paard eruit; het was aan een been kreu-
pel en hinkte, *hinkelepink, hinkelepink*. Toch ging hij erop zitten en reed naar het donkere woud. Toen hij aan de rand daarvan was gekomen riep hij drie-
maal zó hard “IJzeren Hans” dat het tussen de bo-
men schalde.

Dadelijk daarop verscheen de wildeman en vroeg:

“Wat wens je?”

“Ik wens een sterk paard want ik wil ten strijde trekken.”

“Dat zal je krijgen en meer dan dat.”

Daarop ging de wildeman weer het bos in en het duurde niet lang of er kwam een stalknecht uit het bos die een paard aan de teugel leidde dat met opengesperde neusgaten snoof en nauwelijks in toom te houden was. Daar achteraan kwam een grote schare krijgsvolk, allemaal geharnast, en hun zwaarden blonken in de zon. De jongeling gaf zijn driebenig paard aan de stalknecht, besteeg het an-
dere en reed weg aan het hoofd van zijn schare. Toen hij bij het slagveld kwam was er al een groot deel van de soldaten van de koning gevallen en het scheelde niet veel of de anderen moesten terug-
trekken. Toen kwam de jongeling met zijn gehar-
nast krijgsvolk aanjagen, voer als een stormwind over de vijand heen en sloeg iedereen neer die zich tegen hem verzette. Zij sloegen op de vlucht maar de jongeling zat hen op de hielen en hield niet op voor er niemand meer over was. Maar in plaats van naar de koning terug te keren, leidde hij zijn troep weer naar het woud en riep IJzeren Hans.

“Wat wens je?” vroeg de wildeman.

“Neem je paard en je krijgsvolk terug en geef mij mijn driebenig paard weer.”

Alles gebeurde zoals hij wenste en hij reed op zijn driebenig paard naar huis. Toen de koning weer in zijn slot terugkeerde kwam zijn dochter hem tegemoet om hem geluk te wensen met de overwinning.

“Niet ik heb de zege behaald,” sprak hij, “maar een vreemde ridder die mij met zijn schare te hulp kwam.” Zijn dochter wilde weten wie die vreemde ridder was, maar de koning wist het niet en zei:

“Hij is de vijand achterna gegaan en ik heb hem niet meer gezien.”

Zij vroeg bij de tuinman naar de jongen, maar die lachte en sprak:

“Hij is juist op zijn driebenig paard thuisgeko-
men en de anderen hebben hem bespot en toege-
roepen:

‘Daar komt onze hinkelepink weer aan’.”

Zij vroegen ook:

‘Achter welke heg heb jij onderwijl liggen sla-
pen?’

Hij antwoordde:

‘Ik heb het beste werk verricht, zonder mij was het slecht afgelopen.’

Toen werd hij nog meer uitgelachen.”

Zeven - Een groot feest

De koning sprak tot zijn dochter:

“Ik ga een groot feest geven dat drie dagen zal duren en jij moet een gouden appel werpen - misschien komt de onbekende ridder ook.”

Toen het feest was aangekondigd ging de jongeling naar het woud en riep IJzeren Hans.

“Wat wens je?” vroeg hij.

“Dat ik de gouden appel van de koningsdochter vang.”

“Het is of je hem al had,” zei IJzeren Hans, “je krijgt er een rode wapenrusting bij en je zult rijden op een fiere vos.”

Toen de dag aanbrak kwam de jongen aandraven en stelde zich op tussen de ridders en hij werd door niemand herkend. De koningsdochter trad naar voren en wierp de ridders een gouden appel toe, maar hij was de enige die hem ving; maar zodra hij hem had, galoppeerde hij weg. De tweede dag had IJzeren Hans hem uitgerust als een witte ridder en hem een schimmel gegeven. Weer ving alleen hij de appel, bleef echter geen ogenblik staan maar galoppeerde ermee weg. De koning werd boos en zei:

“Dat mag niet. Hij moet voor mij verschijnen en zijn naam zeggen.”

Hij gaf bevel, als de ridder die de appel had gevangen, zich weer uit de voeten maakte, moesten zij hem nazetten en wanneer hij niet goedschiks terugkeerde, op hem inslaan en hem steken.

Acht - De wond die werd toegebracht door de mannen van de koning

De derde dag kreeg de jongeling van IJzeren Hans een zwarte uitrusting en een zwart paard en hij ving opnieuw de appel, maar toen hij ermee weg-galoppeerde volgden de mannen van de koning hem en één kwam zo dichtbij, dat hij hem met de punt van zijn zwaard aan zijn been verwondde. Hij ontkwam hen evenwel maar zijn paard ging er met zo'n geweldige sprong vandoor dat de helm van zijn hoofd viel en toen zagen zij dat hij goud haar had. Zij reden terug en meldden alles aan de koning.

Negen - Het gouden haar

De volgende dag vroeg de koningsdochter de tuinman naar zijn tuinjongen.

“Hij werkt in de tuin - die rare snaak is ook op het feest geweest en pas gisterenavond thuisgekomen; hij heeft aan mijn kinderen drie gouden appels laten zien die hij had gewonnen.”

De koning liet hem voor zich verschijnen. Hij kwam en had het hoedje weer op zijn hoofd, maar de koningsdochter liep op hem toe en nam het hem af, waarop zijn gouden haar over zijn schouders viel en hij was zo schoon dat allen verbaasd waren.

“Was jij de ridder die iedere dag in een andere kleur op het feest kwam en die de drie gouden appels ving?” vroeg de koning.

“Ja,” antwoordde hij, “en hier zijn de appels,” en hij haalde ze uit zijn zak en overhandigde ze de koning.

“Als u nog meer bewijzen verlangt kan ik u de wond laten zien die uw mannen mij hebben toegebracht toen zij mij achtervolgden. Maar ik ben ook de ridder die u aan de overwinning op de vijand heeft geholpen.”

“Als je tot zulke daden in staat bent, dan ben je geen tuinjongen - zeg mij, wie is je vader?”

“Mijn vader is een machtig koning en ik heb goud in overvloed, zoveel ik maar wens.”

“Ik zie wel,” sprak de koning, “dat ik je dank verschuldigd ben. Kan ik je ergens een genoeg mee doen?”

“Ja,” antwoordde hij, “dat kunt u. Geef mij uw dochter tot vrouw!”

Daarop begon de jonkvrouw te lachen en sprak:

“Hij windt er geen doekjes om, maar ik had aan zijn gouden haar al gezien dat hij geen tuinjongen was,” en zij liep naar hem toe en kustte hem.

Tien - De bruiloft

Zijn vader en zijn moeder kwamen op de bruiloft en waren heel gelukkig want zij hadden reeds alle hoop laten varen hun geliefde zoon ooit weer te zien. Toen zij aanzaten aan de bruiloftsdis verstomde opeens de muziek, de deuren gingen wijd open en een trotse koning trad met groot gevolg binnen. Hij ging naar de jongeling toe, omarmde hem en sprak:

“Ik ben IJzeren Hans en ik was veranderd in een wildeman, maar jij hebt mij verlost. Alle schatten die ik bezit zullen jouw eigendom zijn.”

Uit:

Grimm

Sprookjes voor kind en gezin

Rotterdam, Lemniscaat, zevende druk, 2005

Blz. 339-344